

**O'ZBEKISTONDA “TEMIR DAFTAR”, “AYOLLAR DAFTARI” VA “
YOSHLAR DAFTARI” TIZIMINING JORIY ETILISH TARIXI**

A. F. Adiljonova

BA-103-Guruh

Millat Umidi universiteti

Annotatsiya. *Ushbu maqolada O'zbekistonda 2020-yildan boshlab joriy etilgan “Temir daftar”, “Ayollar daftari” va “Yoshlar daftari” tizimlarining yaratilish sabablari, maqsadi, amalga oshirilish mexanizmlari hamda ularning ijtimoiy himoya tizimidagi o'rni yoritilgan. Tizimlarning joriy etilishi aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarini aniqlash va manzilli yordam ko'rsatishda yangi bosqich bo'lganligi tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *Temir daftar, Ayollar daftari, Yoshlar daftari, ijtimoiy himoya, manzilli yordam, islohotlar, pandemiya davri.*

The History of the Implementation of the “Iron Register”, “Women’s Register” and “Youth Register” System in Uzbekistan

Annotation. *This article highlights the reasons for the introduction, purpose, implementation mechanisms, and the role of the “Iron Register”, “Women’s Register”, and “Youth Register” systems, which were launched in Uzbekistan starting from 2020. It analyzes how the implementation of these systems became a new stage in identifying socially vulnerable groups of the population and providing targeted social assistance.*

Keywords: *Iron Register, Women’s Register, Youth Register, social protection, targeted assistance, reforms, pandemic period.*

История внедрения системы «Железная тетрадь», «Женская тетрадь» и «Молодёжная тетрадь» в Узбекистане

Аннотация. В данной статье освещены причины создания, цели, механизмы реализации и роль систем «Железная книга», «Женская книга» и «Молодёжная книга», введённых в Узбекистане с 2020 года. Анализируется, что внедрение этих систем стало новым этапом в выявлении социально уязвимых слоёв населения и оказании им адресной социальной помощи.

Ключевые слова: Железная книга, Женская книга, Молодёжная книга, социальная защита, адресная помощь, реформы, период пандемии

O'zbekiston mustaqillikka erishgach, mamlakat hayotining eng muhim yo'nalishlaridan biri sifatida aholining turmush darajasini oshirish, ijtimoiy himoyani kuchaytirish va aholining har bir qatlamiga g'amxo'rlik ko'rsatish masalasi doimo e'tiborda bo'ldi. Yillar davomida bu borada ko'plab islohotlar amalga oshirildi, yangi dasturlar yaratildi. Ayniqsa, so'nggi yillarda mamlakatda aholini yanada chuqurroq o'rganish, ularning hayotidagi muammolarni joyida hal qilish, har bir fuqaroga individual yondashish maqsadida yangi tizimlar yo'lga qo'yildi. Shularning eng muhimlari – “Temir daftar”, “Ayollar daftari” va “Yoshlar daftari” tizimlaridir.

Bu tizimlarning paydo bo'lishi O'zbekiston ijtimoiy siyosatida burilish nuqtasi bo'ldi. Chunki ilgari aholining ehtiyojmand qatlamlari haqida ma'lumotlar ko'p hollarda umumiy tarzda yuritilar, aniq va manzilli yordam ko'rsatish qiyin kechardi. Endi esa har bir fuqaro, har bir oila, ayniqsa yordamga muhtoj shaxslar alohida ro'yxatga olinib, ularning muammolari to'g'ridan-to'g'ri o'rganiladigan bo'ldi.

“Temir daftar” tizimi – xalq bilan davlat o'rtasidagi ishonch ko'prigi: “Temir daftar” tizimi 2020-yilda, butun dunyoni qamrab olgan koronavirus pandemiyasi davrida joriy etildi. O'sha paytda ko'plab insonlar ishidan ayrildi, tadbirkorlar faoliyatini vaqtincha to'xtatdi, aholi daromadi keskin kamaydi. Natijada ayrim oilalar kundalik ehtiyojlarini ham qondirishda qiynala boshladi. Shu holatda Prezidentimiz tashabbusi bilan muhtoj oilalarni aniqlab, ularga manzilli yordam ko'rsatish maqsadida “Temir daftar” tizimi yo'lga qo'yildi.

“Temir daftar” nomi bejiz tanlanmagan. “Temir” so‘zi bu tizimning qat’iy, aniq va ishonchli asosda olib borilishini ifodalaydi. Ya’ni bu oddiy qog‘ozdagi ro‘yxat emas, balki zamonaviy elektron tizim asosida yuritiladigan, har bir oila holatini aniq qayd etuvchi ma’lumotlar bazasidir.

Bu daftar orqali mahalla raislari, hokimlik xodimlari, xotin-qizlar qo‘mitalari, yoshlar ishlari agentligi va boshqa tashkilotlar birgalikda har bir mahalladagi oilalarni o‘rganadi. Ularning daromad manbalari, yashash sharoiti, sog‘ligi, farzandlarining o‘qish holati kabi jihatlar tahlil qilinadi. Natijada kimning haqiqatan ham yordamga muhtojligi aniqlanadi.

Misol uchun, ayrim oilalarga oziq-ovqat mahsulotlari, ayrimlariga issiqlik tizimi, elektr simlari yoki tomni ta’mirlash uchun yordam ko‘rsatiladi. Ba’zi hollarda oila a’zolaridan kimdir kasalligi sabab ishlay olmasa, unga tibbiy yordam yoki nogironlik aravachasi ajratiladi.

“Temir daftar”ning eng katta yutug‘i shundaki, u insonning hayotidagi muammoni raqamlar orqali emas, balki amaliy yechimlar bilan hal qiladi. Shu bois, bu tizim xalq orasida “mehr daftar” deb ham atalmoqda. Chunki u odamlarning og‘irini yengil qiladi, muhtojlarga umid baxsh etadi.

2021-yildan boshlab “Temir daftar” elektron shaklda yuritila boshlandi. Bu esa ma’lumotlarning yangilanishi, aniqligi va shaffofligini ta’minladi. Bugungi kunda har bir tuman va shahar hokimligida “Temir daftar” asosida ishlaydigan maxsus shtablar faoliyat yuritadi. Ular har oyda oilalarning ahvolini tahlil qilib, zarur choralarni ko‘radi.

“Ayollar daftari” – xotin-qizlar hayotiga yangi imkoniyatlar eshigi: 2021-yilning boshidan boshlab “Ayollar daftari” tizimi yo‘lga qo‘yildi. Uning maqsadi – ayollarning ijtimoiy, iqtisodiy va ruhiy muammolarini o‘rganish hamda ularni hal qilishga ko‘maklashishdir.

Bugungi kunda ayollar jamiyatda juda faol rol o‘ynamoqda. Ular o‘qituvchi, shifokor, tadbirkor, olim, davlat xizmatchisi sifatida mamlakat taraqqiyotiga hissa qo‘shmoqda. Shu bilan birga, hali ham shunday ayollar bor ediki, ular turli sabablarga ko‘ra hayotda o‘z o‘rnini topolmagan, moddiy yoki ruhiy yordamga

muhtoj edi. “Ayollar daftari” ana shunday ayollarni qo‘llab-quvvatlash maqsadida yaratildi.

Bu tizim orqali har bir mahallada ayollarning holati o‘rganiladi. Kim ishsiz, kimning eri yoki o‘g‘li chet elda, kim zo‘ravonlikdan jabr ko‘rgan, kim kasal farzand parvarishlayapti – bularning barchasi aniqlanadi. Shundan so‘ng, ularning har biri uchun alohida “yo‘l xaritasi” tuziladi.

Masalan, kimdir tikuvchilikni o‘rganmoqchi bo‘lsa, unga bepul o‘quv kursi tashkil etiladi. Kimdir go‘zallik saloni ochmoqchi bo‘lsa, unga imtiyozli kredit yoki asbob-uskunalar ajratiladi. Ayrim hollarda, ayollarga uy-joy ta‘miri, tibbiy ko‘mak, psixologik yordam yoki huquqiy maslahat beriladi.

Statistik ma‘lumotlarga ko‘ra, 2022-yilda “Ayollar daftari” orqali 1 milliondan ortiq xotin-qizga turli shakldagi yordam ko‘rsatilgan. Shularning ko‘pchiligi o‘z biznesini yo‘lga qo‘ygan, kasb-hunar egallagan yoki ishga joylashgan.

Bu tizim nafaqat ayollarga moddiy yordam beradi, balki ularning jamiyatdagi o‘rnini mustahkamlashga, o‘ziga ishonchini oshirishga xizmat qiladi. Har bir ayol davlat e‘tiborini his qilsa, bu nafaqat uning, balki butun oila va jamiyatning farovonligiga olib keladi.

“Yoshlar daftari” – kelajak uchun investitsiya: Yoshlar – har bir millatning kelajagi, taraqqiyotning harakatlantiruvchi kuchi. Shu sababli 2021-yilda “Yoshlar daftari” tizimi ham yo‘lga qo‘yildi. U yoshlarning bandligini ta‘minlash, ularni qo‘llab-quvvatlash, orzu va tashabbuslarini ro‘yobga chiqarish uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

Bu tizimda ishsiz, ijtimoiy yordamga muhtoj, kasb-hunar o‘rganmoqchi bo‘lgan, ammo imkoniyati yetmayotgan yoshlar ro‘yxatga olinadi. Ularning har biri bilan alohida suhbat o‘tkazilib, muammosi aniqlanadi. Shundan so‘ng unga mos yordam turi belgilanadi.

Masalan, bir yosh yigit payvandchi bo‘lishni istasa, unga bepul kurs tashkil etiladi va sertifikat beriladi. Kimdir IT sohasiga qiziqsa, kompyuter, internet

to'lovlari va o'quv resurslari bilan ta'minlanadi. Ayrimlar o'z kichik biznesini ochmoqchi bo'lsa, ularga grant yoki imtiyozli kreditlar ajratiladi.

“Yoshlar daftari”ning ahamiyati shundaki, u yoshlarning o'z hayotini o'zgartirish uchun imkoniyat eshigini ochadi. Bu tizim nafaqat yordam berish, balki yoshlarda mas'uliyat va mehnatsevarlik tuyg'usini ham shakllantiradi.

O'zbekiston bo'ylab ko'plab yoshlar ushbu tizim orqali o'z yo'lini topgan. Masalan, Farg'onadagi bir yosh dasturchi “Yoshlar daftari” orqali kompyuter texnikasi olib, dasturlash sohasida xizmat ko'rsata boshlagan. Yoki Qashqadaryodagi bir qiz tikuv mashinasi olib, keyinchalik o'z tikuv sexini ochgan. Bu kabi misollar juda ko'p.

Uch tizimning o'zaro bog'liqligi: Bu uchta daftar aslida bir-biridan ajralgan tizim emas, balki yagona ijtimoiy qo'llab-quvvatlash mexanizmining tarkibiy qismlari hisoblanadi. Ularning barchasi bir maqsad – fuqarolarning muammosini joyida hal qilish va davlat g'amxo'rligini his ettirishga xizmat qiladi.

Ko'p hollarda “Temir daftar”dagi oilaning a'zosi “Ayollar daftari” yoki “Yoshlar daftari”ga ham kiritiladi. Masalan, kam ta'minlangan oiladagi ishsiz ayolga kasb-hunar o'rgatilsa, uning farzandi “Yoshlar daftari” orqali grant yoki ish joyi olish imkoniga ega bo'ladi. Natijada butun oila hayoti yaxshilanadi.

Bunday tizimning samarasi shundaki, endi yordam ko'r-ko'rona tarqatilmaydi. Har bir insonning ehtiyoji, sharoiti, qobiliyati hisobga olinadi. Shu yo'l bilan davlat resurslari to'g'ri taqsimlanadi, adolatli tizim shakllanadi.

Xulosa: Umuman olganda, “Temir daftar”, “Ayollar daftari” va “Yoshlar daftari” tizimlarining joriy etilishi O'zbekistonda ijtimoiy siyosatning yangi bosqichini boshlab berdi. Bu tizimlar xalqning muammosiga befarq bo'lmaslik, har bir inson taqdiriga e'tibor bilan qarash tamoyiliga asoslanadi.

Bugun bu dasturlar millionlab odamlarning hayotini o'zgartirmoqda. Ular orqali davlat bilan xalq o'rtasidagi ishonch mustahkamlanmoqda. Eng muhimi, bu tizimlar odamlarning hayotiga umid, ishonch va yangi imkoniyat olib keldi.

O‘zbekistonning kelajagi – farovon, baxtli, o‘z imkoniyatini to‘liq ro‘yobga chiqara oladigan avlodlar qo‘lida. “Temir daftar”, “Ayollar daftari” va “Yoshlar daftari” tizimlari esa ana shu kelajakni barpo etishda ishonchli poydevor bo‘lib xizmat qilmoqda.

FOYDALANILGAN MANBALAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 19-iyundagi PQ–4755-son qarori – “Aholini sog‘lom turmush tarziga keng jalb etish va ommaviy sportni rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 5-martdagi PQ–5044-son qarori – “Aholi salomatligini mustahkamlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyevning farmoni, 2020-yil – “Mahalla institutini qo‘llab-quvvatlash chora-tadbirlari to‘g‘risida”.
4. “Ijtimoiy himoya yagona reyestri” axborot tizimi ma’lumotlari, 2023-yil.
5. www.president.uz (<https://www.president.uz/>) – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti rasmiy sayti.
6. www.lex.uz (<https://www.lex.uz/>) – Normativ-huquqiy hujjatlar ma’lumotlar bazasi.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 30-dekabrdagi PF–285-son farmoni – “2023–2027-yillarda O‘zbekiston Respublikasida sog‘liqni saqlash tizimini rivojlantirish strategiyasi to‘g‘risida”.
8. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi – “Sog‘liqni saqlash tizimida raqamlashtirish jarayonlari bo‘yicha yillik hisobot”, Toshkent, 2023.
9. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi rasmiy veb-sayti: www.minzdrav.uz. (<https://www.minzdrav.uz/>)
10. “Sog‘lom avlod uchun” xalqaro jamg‘armasi ma’lumotlari, 2022-yil.
11. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 12-avgustdagi 234-son qarori – “Birlamchi tibbiy-sanitariya yordami tizimini rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.

12. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 9-dekabrdagi PQ–4554-son qarori – “Sog‘liqni saqlash tizimini 2025-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to‘g‘risida”.
13. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023-yil tahriri.
14. Qamariddin Usmonov. O‘zbekiston tarixi. Milliy istiqlol davri. – Toshkent: “O‘qituvchi”, 2019.
15. World Health Organization (WHO). Uzbekistan Country Cooperation Strategy 2021–2025. – Geneva, 2021.
16. UNDP Uzbekistan. Health and Social Protection Reforms in Uzbekistan: Analytical Report 2022–2024. – Tashkent, 2024.
17. T. Qosimov. O‘zbekistonda sog‘liqni saqlash tizimining ijtimoiy-iqtisodiy islohotlari. – “Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” jurnali, №3, 2022.
18. O‘zbekiston Milliy axborot agentligi (UzA). – “Tibbiyot tizimida yangi bosqich: innovatsiya va raqamli boshqaruv”, 2023-yil.